

Galdera asko berriz ere, demografiaren eremua gaitzen dutenak; eta, nik ere emandako espazioa dagoeneko gaitu dudanez, agur eta banao. ♪

Laura Mintegi

Garai gazi-goxoak

Aurreko ikasturtean zer edo zer nabarmendu behar izango bagenu, kontraesana da: baikortasunerako zenbait elementu berri agertu izan da euskal kulturgintzan batetik, baina, bestetik, betiko eragozpenek iraun egiten dutela —eta bazuetan areagotu direla— ukaezinezko errealitate konstatagarria da.

Baikortasunerako zantzuak

Iazko ikasturtean gutxitan ikusi izan dugun adostasuna jazo da euskalgintzari dagokiola: Gizarte Erakundeen Kontseilua martxan jarri zen abenduan (egun «Bai Euskarari» kanpaina bultzatzen ari dena); Euskararen Aholku Batzordeak Hizkuntza Biziberritzeko Plangintza onartu zuen ekainean; eta, azkenik, «Etorkizuna Euskaraz» izeneko kanpaina aldarrikatu zuten *Egunkaria*-k, Topaguneak, AEK-k eta Ikastolen Elkarteak. Euskalgintza bat datorrela ematen du, zenbait urte lehenago —urte gutxi lehenago— ezinezkotzat joko zen harrigarritzko adostasun maila lortuz.

Unibertsoaren hasierako bultzatzaileek, Itun Nazionalaz mintzatzen zirenean, maila abstraktuegiar aritzen zirela entzun behar izan bazuten ere, iazko ikasturtean euskalgintzan ikusi izan dugun jarrera ikusita, gizarte erakundeek bide horri ekin diotela ematen du, konplexurik

gabe ekin ere. Euskalgintza batu ostean, aldiz, bigarren ekimena erdalgintzarekin bat etortzea izango da, baina horretaz hurrengo urteetako *Jakin*-en balantzean mintzatu-tuko gara, egiteke dagoen zeregina baita.

Oraingoz esan dezakeguna da helburuak sendotuz eta batuz doazela, entusiasmo modukoa hedatu dela euskalgintzan dihardutenen artean, eta gora egin duela, oro har, euskararen presentziak gizartean. Adostasun aroa bizi dugu.

Bestetik, ordea, errealitateak behin eta behin esaten digu egindakoa egin beharrekoa baino askoz ere gutxiago dela, eragozpenek bere horretan dirautela, eta euskal hiztunen kopuruak hirietan gora egiten badu ere, herrietan behera egiten duela. Handitu nahi duen orori mila oztopo jartzen zaio, haz ez dadin; euskararen alde egindako ahalegin guztiak, txokoratzeko joera agertzen du beti gizarte elebidunak. Pauso bat aurrera eman orduko, beste bat atzera eman dutelako sentrazioa dute euskaltzaleek sarri askotan.

Ezkortasunerako argudioak

Baikorra izateko zantzuak ikusi ditudan bezalaxe, ezkorra izateko arrazoi franko ere badago egon. Arazoak, gehienetan, ez dira barnekoak izaten, kanpotik ezarritako inposaketaren ondorioak baizik, inposaketa hauen helburu nagusia euskalgintzaren garapena geldotzea edo deuseztatzea baita. Tamalez, ez da batere zaila adibideak aurkitzea: Epaitegietan euskaraz aritzeko ezintasuna eta aritu nahiak ekarri duen errepresioa; Europako Hizkuntz Ituna, Frantziak eta Espainiak hurrenez hurren onetsi eta berretsi gabe dutena; EHUren euskara hutsezko irakaskuntzaren bazterketa, B eredu maltzuraren mesedetan; Euskalerria irriari lizentzia ukatzea; eta Egin irriaren itxiera. Eta zerranda honi gehi geniezaioke AEKri egindako eraso eten-gabea, bere finantziaketaren, eduki akademikoen edo beste edozein alderdiren aitzakiaz, susmopean jartzeko xedeaz. Diodan honen guztiaren adierazgarri argia, J.M. Torreal-

daik iazko ikasturtean argitara eman zuen *Euskeraren Liburu Beltza* da, non urte luzeetan zehar hizkuntzak pairatu izan duen eraso etengabea batzen den. Liburu horrek grafikoki indartzen du kanpo-erasoaren argudioa, forum sasi-intelektualetan gezurtzat jo izan den argudioa, bestalde.

Eraso guztiak, ordea, ez dira horren nabariak. Batzuetan zuzenean jo ordez, egoera itolarriak sortarazten dituzte, eta euskalgintzaren eremuak agortzea lortzen dute, kausa-efektu binomioa agerikoa izan gabe. Alde horretatik, haur eta gazte aldizkarigintzaren kasua sintomatikoa izan da. Iazko ikasturtean *Xirrista* eta *Kometa* aldizkariak desagertu ziren, *Ipurbeltz* aldizkaria egoera larrian dago, eta *Kili-Kili*-k ere berpizte-kanpainari ekin behar izango dio ikasturte honetan, bide beretik jarraitu nahi ez badu. Helduen irakurzaletasunerako, euskal prentsarako eta kaleko girotzerako kolpe handia da haurrek eta gazteek duten euskarazko prentsa apurra itolarrian egotea.

Eztabaida antzua, eztabaida eza

Eta tartean, eztabaida luze bezain mingotsak (antzua, gehienetan) hedatu dira gure artean, euskaldunon artean, kanpotik datorkigun erasoari begira etekin handirik eskaintzen ez dutenak: Sarasolaren *Euskara Batuaren Ajeak*, eta Matias Mujikaren libeloak bazterrak nahastu dituzte, baina ez dute eztabaida sakonik eragin gure zereginaz. Deskalifikazio, edota aldeko zein kontrako adierazpen hutsek ez diote ekarpenik egiten sakoneko gaiari, hots, zenolako harremana duen euskal kulturak inguruko kulturekin; zein jarrera agertu behar duen euskarazko kulturak (zabala/estua, integratzailea/baztertzaila, garbizalea/mestizaia, globalizazioa/atomizazioaren aldekoa, integratua/apokaliptikoa...) nazioarteko kulturen parte bat izanik ere, bere nortasun eta identitate-zantzuak mantendu ahal izateko. Gai honen inguruan ezer gutxi esan da, eta horixe da, hain zuzen ere, funtsean dagoen kakoa.

Izandako eztabaida antzu horretatik atera den probetxuzko bakarra, eta nire ustez benetan interesgarria, Ipa-

rraldeko idazle guztiek (Anton Luku eta Itxaro Bordaren lumatik) Sarasolari emandako erantzuna izan da, bi artikulutan argitaratu eman zirenak prentsa idatzian. Bi artikulutan, Ipar Euskal Herrian idatzi den literaturaren gainean, eta literatura horrek duen euskarri linguistikoaren gainean, aspaldi egin gabeko hausnarketa ikusi genuen, txalotzekoa nire irudiko. Horretaz aparte, ezer gutxi.

Administratzeko administragai eskasia

Hemen eta han kexa solteak ikusten ditugu euskalgintzak dituen gabeziez, itzulpengintzaren arloan dauden hutsunez, irakaskuntzak dituen ahuleziez, eta kasu gehienetan egiazko kexak dira, oro har. Kontua da horri guztiari zenolako irtenbidea eman behar zaion, eta une horretan hasten dira arazoak. Errazenera joz, antolaketari egozten zaio errua, administrazioak (publikoak zein paraleloak, igoal da) bailuen guztiaren erantzukizuna. Euskal kulturagileek gutxitan bereganatzen dute/dugu (autokritika beharrezkoa da) dagokigun erantzukizuna. Kulturagileek ez dute hartu iniziatiba arazoek konponketan, ez dute proposamen zehatzik egin: teknikarien eskuetan utzi dugu planifikazioa. Euskalgintza teknokraten eskuetan dago, eta haxe diodanean ez dakit poztasunez edo tristeziak esaten dudana, nik ere ez dakidalako, zehatz-mehatz, sortzaileen eta administratzaileen arteko harreman orekatua nola gauzatu behar den.

Administrazio publikoa, eta administrazio paraleloak behar dira, ez dut ukatuko. Baina administragaiak falta dira. Zer banatu, zer hedatu, zer eskaini hartzaileen aldetik harmena (errezeptibitatea) areagotu duena. Sortzaileen ilusio falta sumatzen dut, proposamen kreatzaile eskasia. Makro-arazoa teknokraten esku jarri dugu, eta sortzaileek mikro-produkzioan dihardute, gero eta eremu murriztagoa hartuz, bere burua gero eta urrunago kokatuz gizarte-proiektuaren plangintzetatik, nor bere zereginean murgilduta, eskaerari erantzun gabe; edo bestera esanda, eskaera berria sortarazi gabe. Liburu on batek, proposamen ar-

tistitiko ausart batek, musika berritzaile batek gehiago egin dezake euskalgintzaren alde, zazpi organigramak eta hogeit hamar spot publizitariok baino. Jakina, organigramak eta spotak ere behar ditugu, nola ez. Baina ez hori bakarrik.

Euskal artegintzak (artean sartuz kulturaren arlo guztiak) trinkotze garaia bizi du gaur egun; dagoena bermatu, sendotu, finkatu, findu, eta bitartean abenturari tarte txikiak utzi. Hazi aurretik gizentzen ari den umearen antza hartzen diot artegintzari. Indartze-garaian ari da, jakituria metatzen ari da, egia berriak sortu gabe. Pentsatu nahi nuke apostu berriak egin aurretiko lasaitasun garaia bizi dugula, berritze-garaia heltze dagoela eta epe laburrean helduko dela gainera, literaturgintzaren alorrean batez ere. Aidean sumatzen dut, intuitiboki (adi intuizio femeninoari!) egileren baten aldetik proposamen berritzailearen bat azalduko dela halako batean. Datu objektiborik ez dago, jakina, baina intuizioak ez du datu objektiboen beharrik.

Komunitateen arteko amildegia kulturala

Bien bitartean, erdal eta euskalgintzaren artean dagoen amildegia ez da leuntzen, kontsentsu giroa hedatzen ari den garaian bizi bagara ere. Guggenheim bezalako proiektuek ere ez dute gauza handirik laguntzen amildegia deusestatzen. Hizkuntza oinarria duten bi/hiru komunitate kultural ezberdin bizi dira Euskal Herrian, baina muga ez da hizkuntza bat edo bestearen erabilpenarekin amaitzen, haruntzago baitoa desenkontrua: adierazbide kultural askotan sumatzen da bi/hiru munduen arteko ezberdintasuna. Zubiak eraikitzea zaila da, ordea. Oztopo errealez gain, hau da, auzokoaren hizkuntza ulertze-ez ulertzeaz gain (alde horretatik euskaldunok abantaila dugu, gutariko denok, gutxienez, elebidunak baikara, eta elehirudunak ere bai, kasu askotan), auzokoak egiten duenak jakinmina sortarazi behar du. Ez da nahikoa zer dioen ulertzea; baita ere —eta batez ere— kontua da zer dioen jakin nahi izatea, eta ez du ematen (guri dagokigula) erdaldunek interes

handirik dutenik euskaldunok arte munduan dihardugunaz. Euskaldunon adierazpen guztien gainean aurreiritzia ezarri ohi da. Bost axola ulertu ezin dena. Jarrera hori ikusita, sentimendu simetrikoa sortarazten da atoan: nitaz ezer ez badute jakin nahi, bost axola niri ere auzokoek egiten dutena.

Horrela gertatzen da, esaterako, metropoliek hobeto ezagutzen dutela Ingalaterran edo Iparramerikan egiten den literatura, musika, edo artea, periferian egiten dena baino. Baina alderantziz ere gauza bera esan genezake: Periferiak hobeto ezagutzen du atzerrikoa, bere metropolian proposatzen dena baino. Alde bietatik ikusita, ez al du funtzionatzen errefusa ideologikoak?

Amaitzeko

Iazko ikasturtean, eta batez ere haren amaieran, arlo politikoan garai berrietarako oinarriak ezarri ziren, eta gizartean lehen zantzuak ikusi izan dira egoera politikoari dagokion. Kulturgintzan, aitzitik, dena egiteko dago. Arlo pribatura eraman beharra dago orain kalean hausnartzen den kontsentsu giroa; onarpen-filosofia arlo intimoenera bideratu beharra dago, adierazpen eta sentimenduen arlora alegia, horixe baita artegintzaren langaia.

Adintxo bat daukagunok, eta batez ere emakumeok, ondo dakigu, jakin, kalean iraultzailerik iraultzaileena den horrek, etxean sasi-esklabizaturik mantentzeko beharrezko bizikidea, oinarri iraultzaileak behin ere kolokan jarri gabe. Gurera ekarriz, euskal kulturak zein etekin aterako du iraultza politikotik? Zertan askatuko da kulturgintza aro berrian? Zer aldatuko da?

Baliteke galdera gaizki formulatua egotea. Seguruen galdera zuzena ez da zertan aldatuko den, baizik eta zertan aldatuko dugun. Ez duzue uste? ♣